

upotreba istog termina (ne Hrvatsko primorje – Istarsko primorje, nego Hrvatsko primorje – Istarska obala). Zatim bi došao Kvarner (ili Kvarnersko primorje), pa Sjeverna Dalmacija, Srednja Dalmacija i Južna Dalmacija.

Prva bi subregija išla od ušća Dragonje do granice bivšeg kotara Pula prema Rijeci (Plomin). Naime, podjela Hrvatskoga primorja na subergije trebala bi se u načelu poklapati s političkom podjelom Hrvatske na općine i bivše kotare kao što se veća podjela osniva na republičkim granicama. Liburnijska obala i more moglo bi se nastaviti kao mikroregija u sastavu Kvarnera (općina Opatija). Dalje od Preluka Kvarner (Kvarnersko primorje) trebalo bi da seže do južne granice bivšeg riječkog kotara u Velebitskom kanalu (uključujući Karlobag, koji se referendumom izjasnio za Senj, te odgovarajuće otočne općine Krk, Mali Lošinj, Rab i Pag. Sjeverna Dalmacija bi obuhvaćala odavde do rta Ploče, obuhvaćajući primorski pojas općina Obrovac, Benkovac, Zadar, Biograd i Šibenik. Srednja Dalmacija odatle do granice dubrovačke općine (općine Trogir, Split, Omiš, Makarska, Metković te točne općine Brač, Hvar i Vis. Konačno Južna Dalmacija obuhvaćala bi općine Dubrovnik, Korčulu i Lastovo. Dakle do Oštrog rta na ulazu u Boku kotorsku, odakle počinje Crnogorsko primorje.

Pitanje Južne Dalmacije možda je najosjetljivije i moglo bi izazvati najživlju raspravu. Ono ne odgovara povijesnim granicama duljeg perioda. Nekad je južna Dalmacija sezala mnogo dalje, a sam dubrovački prostor je povijesno bio jedan od najznačajnijih i najosjetljivijih itd., ali se možda ovaj predloženi naziv najviše poklapa sa sadašnjim stanjem. Uopće možda će ova nomenklatura i granice izazvati razna drukčija mišljenja, no kad smo bez pogovora primili nova imena za Slovensko primorje i Crnogorsko primorje, štaviše, smatramo ih logičnim, onda mislimo da ni ovo nazivlje na Hrvatskom primorju, svakako na razumnim i suvremenim postavkama osnovanim prijedlozima, ne bi smjela izazvati oštra protivljenja. Predloženo ili slično nazivlje već se pojavilo u nekim udžbenicima, no nije

izneseno pred širu javnost zbog eventualne rasprave. Možda će se pojaviti neki povijesni, ekonomski, toponomastički ili neki drugi razlog koji bi mogao izazvati prigovor, no mislim da to ne bi smjelo biti presudno. Problem nazivlja hrvatske obale ne smije i dalje ostati anonimn i konfuzan, on mora biti stručno utvrđen i ozakonjen. Jedno regionalno, službeno izdanje to bi riješilo i, nadamo se, zauvijek spriječilo netačna i često zlonamjerna nazivanja hrvatskog primorskog i pomorskog prostora.

Otokar Lahman

POSTANAK SUGLASNIČKOG SKUPA ŠT U MJESNOM NAZIVU PRIMOSTEN

Stjepan Ivšić u bilješci svog članka »Neki hiperštokavizmi« kaže ovo: »Ako je u dalmatinskom mjesnom imenu *Primošten* (na moru na jugu od Šibenika) doista particip pas. od *premostiti*, kako se nagađa u ARj., onda se u njemu održalo staro št samo po tome, što se njegova sveza sa *premostiti* zadržala.«¹

Iako u našoj toponomastici nema tako čistih analogija premostiti: premostjen – premošćen – premošten, nego samo tipa Ograđenica (: ograđen-ica), Mošćenice (: mošćen-ice) itd., ipak treba dopustiti kao jedino moguće objašnjenje da u posebnim prilikama, prema posebnoj zgodi nastaju i posebni mjesni nazivi.

Primošten se najprije zvao *Peninsula Diomedis*, dakle već je bio poluotok. Ime mu dadeše Grci vjerojatno u doba svojih naseobina, i to po Diomedu, grčkom junaku pod Trojom. Tako su se zvali Tremiti i otoci u Berinškom tjesnacu. Latinski mu je naziv *Caput Cista*, što znači *gola glava*, po svoj prilici stoga što je s otvorene morske strane bio gol.² Talijanski naziv glasi *Capocesto*, po značenju kao i latinski.³

¹ Hrvatski jezik, Zagreb, 1939, br. 8-10, str. 166.

² K. Stošić, Sela šibenskoga kotara, Šibenik, 1941, str. 255.

Naš naziv prvi put je potvrđen 1564, i to u obliku *Primošćen*, vjerojatno u vrijeme kad je dovršen nasip od otoka prema kopnu.⁴ U istom obliku javlja se u glagoljskim oporukama XVII stoljeća. U oporuci Mare Ljubine od 15. I 1663. stoji: »Ljubici, ka bi odana na Primošćen«, u oporuci Martina Čobanova od 5. VIII 1665: »I bi učinjen ovi taštamenat u selu Primoščenu« ili u oporuci Ive Mihatova od 3. V 1671: »A Mare, moja sestra pokojna, odana na Primošćen« itd.⁵ U latinskim tekstovima javlja se i u našem jezičnom obličju sa skupom st: »a Primostene«, »ad portam oppidi Primosteni«.

Nepoznavaoce našeg jezika i strance lako zavodi onaj primo- prema lat. *primus*, tal. *primo*, što je svakako besmislica. Naš toponim Primošten komponiran je od 3 dijela: predmetak *pri-* + inf. osnova *mosti-* + nastavak *-en*.

Pri- je prefiks *prē-* u ikavskom obliku koji je postao od **prē-zb* s prvobitnim značenjem *trans*, *per*, *preko*, a nekad se nalazio i izvan složenica. Glagoli *prebaciti* (što preko čega), *prebroditi* (preko vode), *pregaziti* itd. govore nam o tom značenju u znatnom broju glagoljskih složenica.⁶

Glagol *premostiti* je denominativan i znači: *priječii vodu mostom, pontem construere, trajicere, übersetzen*. Ima akuzativnu rekciju na pitanje što: *pozeleo da se nekim čudom premosti široka i hučna reka* (Na Drini čuprija 21), *odavna je Sava kod Zagreba premostena* (ARj), *premostili smo šibenski zaljev* ili pasivno: *magistrala je premošćena preko šibenskog zaljeva* ili npr. i s eventualnim mjesnim značenjem od - *do*: *treba premostiti rijeku od Triske na Puntu* itd.

Dok je u suvremenom jeziku riječ *most* veoma frekventna, glagol *premostiti* je veoma rijedak. U građi ARj. nema primjera za pridjev trpni. Međutim Skok, govoreći o po-

stanku toponima *Mošćenice*, utvrđuje da je ta izvedenica od riječi *most* veoma star slavenski naziv.⁷

Nastavak za glagolski pridjev trpni od premostiti jeste *-en*, koji uz infinitivnu osnovu postaje prividno *-jen* i omogućuje jotovanje i druge promjene: *-stien- -stjen- -stjen- -sćen- -šćen* (: *št'šen*) *-šten*.

To je u štokavskom, a u čakavskom: *-stien- -stjen- -sćen- -šćen* (: *št'en* ili *-štjen*).

Dok je u štokavskom obliku disimilacija nužna (*š - š*), u čakavskom za to nema uvjeta (*š*).

U čakavskom se skup *šč* mnogo pojavljuje: *braščina*, *dvorišće*, *gnojišće*, *godišće*, *jošće*, *kupišće*, *mirišće*, *plemenščina*, *ščap*, *ščit* itd., pa u imenima: *Brošćica*, *Ložišće*, *Martinšćica*, *Sutomišćica*, *Ščavin*, *Ščavina*, *Ščavunov*, *Ščolin*, *Širišćević* itd. To je tzv. *ščakavizam*.

Protivno od toga skup *čšk* (*tšk*) u čakavskom je nepodnošljiv i svodi se disimilacijom na *šk*: *Grebac-bski - grebački - grbački - grbaški*. Tako i: *Srimac - srimaški*, *Brač - braški*, *Rika* (Rijeka) - *riški*. Taj proces teče ovako: *c + Lek - čšk* (: *tššk - tššk*) - *tšk - šk* (disimilacija rastavljenih zatvornih suglasnika) za razliku od štok. *-ščem* gdje je disimilacija rastavljenih tjesnačnih suglasnika. Ni čak. skup. *-čšsk* ne može podnijeti pa će poput *-čšk* biti: *Privić - priviski* (: *privičski*; *t'sk* ili *t'isk*). Tako ne može ni *Grebaščica* od *Grebašk-ica* nego *Grebaštica*, dok je u štokavskom: *daščica*, *roščić*, *koščica* i *koštica*.

Skup *stj - šć* je čakavski i šćakavski (u štokavaca ikavaca, ličko-krbavskim i istočnodalmatinskim govorima), a disimilirano u št je štokavski (u štokavaca jekavaca i ekavaca). Skup *šč* ponegdje je *šč*, negdje *št*, a drugdje i jedno i drugo.⁸

U šibenskom štokavskom ikavskom govoru kaže se: *iskorišten*, *dopušten*, *kršten*, *namišten*, *primišten*, *pušten*, *ali*: *čašćen*, *gošćen*, *ožalošćen*, *počašćen*, *pogošćen*.

Nema dileme *Primošćen - Primošten* jer prvi oblik živi u čakavskom, a drugi u štokavskom i u književnom jeziku je potpuno usvojen.

³ V. npr. G. Garollo, *Dizionario geografico universale*, Milano, 1898.

⁴ Stošić, *ib.*, str. 255.

⁵ V. Šibenski glagoljski spomenici, JAZU, 1957, br. 27, 95, 112, 114. i 115.

⁶ Maretić, *Gram*. 81. a) i 396. b)

⁷ Dolazak Slavena, str. 238, 242.

Nikako ne možemo oblik *Primošten* izvoditi dentalnom disimilacijom tjesnačnih suglasnika: *kršćen* – *kršten*. Oblik *Primošten* je prvenstveno štokavizirani čakavski dijalektizam. Most (ili tačnije nasip) koji ga je spojio s kopnom donio mu je s vremenom neslućene promjene i veze. Od XIV stoljeća migracije našeg seljačkog živilja iz Bosne u zagorsko zaleđe *Primoštena* na liniji Vrpolje–Boraja i Kruševo–Široke–Prhovo dovodile su štokavce ikavce, kojima je bio neobičan skup *šč* pa su ga pretvarali u običniji *št*. Veza sa Šibenikom i utjecaj škole također će djelovati. To će podržavati i govorna praksa onih koji su se služili latinskim i talijanskim jezikom (to je onaj *st* u *Caput Cista* i *Capocesto*), a nikako *st* u našoj osnovi koja se zbilja zatrla.

Maretićevo »premoštena« *Ivšić* opravdano pretvara u »premošćena«, kao što to donosi i pravopis, jer se pridjev trpni na *-šten* po tradiciji drži samo u nekoliko glagola i gdje nema tradicije treba *-šćen*.⁸ Prema tome: *Primošten*, ali: *primošćen*, odnosno *premošćen*. Staro *št* nije se održalo jer nije ni bilo u toj riječi, nego se čakavsko *šč* u toj riječi zamijenilo *štok. št*. Da se veza skupa *št* sa premostiti i nije zatrla, opet bi bio skup *št*, a ne *šč*. Sličnu sudbinu doživio je i mjesni naziv *Tijesno*, g. *Tijesna* s razlikom što je i kod štokavaca na kopnu *Tisno*, g. *Tisnoga*, a naziv *Šepurina* pokazuje nestabilnost pod utjecajem toponima koji su pluralia tantum.

Ante Šupuk

KADINA VODA I ILICA ODALICA

U djelima Petra Kočića *Kadina Voda* spominje se na više mjesta. Tako, na primjer, u pripovijeci *Kod Markanova točka*, u jednom lirskom opisu zmijanskog pejzaža:

»Jutro je bilo tiho, kao da je sve izumrlo. Iznad sela šuti planina. Ni jedan list da se krene, da zašuti. Po ravni ispod planine

⁸ Belić, *Fonetika*, Bgd, 1960, str. 116. i *Ivšić*, ib., str. 161.

⁹ *Ivšić*, ib., str. 165.

jedva se naziru torovi kroz ranu sumaglicu. Daleko dolje poljem kroz zelenkastu bujad žuti se drum kao dugačka, neubijeljena krpa platna, zamičući strmo pod *Kadinu Vodu*, pod slatku *Kadinu Vodu*.«¹

Tako je i u poznatoj pripovijeci *Vukov gaj*:

»I jednoga dana pomoliše se drumom ispod *Kadine Vode* u dugim redovima stranijski radnici, sve sami kauri, sa četiri žandarmske patrole.«²

Kadinu Vodu spominje u svom iskričavom i maštovitom pripovijedanju i *Kočićev glasoviti Simeun Đak*.³

Ova se mjesta često tumače u školi ili ih učenici susreću u svojoj obaveznoj domaćoj lektiri. A znaju li svi šta je to, u stvari, *Kadina Voda* i kako taj naziv treba pisati i čitati?

Obično se misli da je *Kadina Voda* selo na *Kočićevu Zmijanju*. (Tako se zaključuje, pored ostalog, i po načinu pisanja – obje su riječi obilježene velikim početnim slovom, to u svim izdanjima koje sam pregledao.) Oni koji nisu čuli kako taj naziv izgovaraju *Zmijanjeci*, obično čitaju: *Kadina Voda*, misleći da je ono *Kadina* – pridjev izveden od imenice *kada* (hipokoristik prema *kaduna*, tur. gospođa).

I jedno i drugo je pogrešno.

Kadina Voda nije nikakvo selo, čak ni zaselak u pravom smislu te riječi. To je lokalitet: jedno pojako vrelo, izvor (otuda naziv »voda«) i šuma oko toga vrela. Tu je i nekoliko kuća i osnovna škola kraj samog puta što strmo zamiče »pod slatku *Kadinu Vodu*«. Škola se takođe naziva *Kadina Voda*. Lokalitet se, inače, nalazi na području sela *Dobrnje* (nom. jed. *Dõbrnja*). Prema tome, u nazivu *Kadina Voda* samo prvu riječ treba pisati s velikim početnim slovom, dakle: *Kadina voda*, a ne: *Kadina Voda*, kako je uobičajeno i kako smo ovdje dosad pisali.

¹ Petar Kočić, *Celokupna dela*, knj. I, Biblioteka srpskih pisaca, izd. »Narodna prosveta«, Beograd, str. 109.

² N. d., str. 351.

³ V. pripovijetku *Zulum Simeuna Đaka*, n. d., str. 86.